

VÁRVIZSGÁLATOK 1557—58-BAN.

ELSŐ KÖZLEMÉNY.

A mohácsi veszedelem után a várak rendkívül sokat nyertek fontosságukban. Az előtt legfeljebb a határszéli erősségek láttak viharos napokat, a mohácsi szerencsétlenség után azonban a török egyszerre az ország szívéig nyomulván, kétszáz esztendő uralma alatt az ország közepén, sőt legészakibb vidékén is portyázott, pusztított. Növelték a bajt az áldatlan polgárháborúk, a királyok és fejedelmek vetelkedése, Magyar- és Erdélyország külön válása. A XVI. és XVII. század folytonos hadviselésében jó formán csak a várak nyújtottak olyan a milyen menedéket, ezek akasztották meg a győzedelmesen előnyomuló ellenséget, ezek voltak kulcsai messze terjedő vidéknek. Természetes tehát, hogy a küzdelem leginkább a várak bírása és megtartása körül folyt.

Az erősségek fontosságának tudata vezérelte I. Ferdinándot, midőn a János király özvegyével, Izabellával kötött egyesség után kevésbé zaklatott napokhoz jutván, a hatalmában levő felsőmagyarországi várakat biztosaival megszemléltette, hogy ezek jelentései alapján a mutatkozó hiányokat pótolván, ellenfelei tovább terjeszkedésének, melyre a fenforgó körülmények közt okvetlenül számíthatott, gátat vethessen s a sok vér és küzdelem árán birtokába jutott országrészt megtarthassa.

A szemlére kiküldött bizottság, melyben Thurzó Ferencz elnöklete alatt Zalamanka Ferencz, Dóczy Gábor, Görtschacher Kristóf, Ördög Péter és Pesthi Ferencz vettek részt, 1556 aug. utolsó napján kezdte meg működését. Az uralkodó igen széles hatáskörrel ruházta fel őket, meghagyván nekik, hogy necsak a

várvédelmi hiányokra legyenek figyelemmel, hanem a vár fenntartásához szükséges források kipuhatolására is terjeszkedjenek ki; a tisztviselőket szorítsák számadásra, a hanyagokat esetleg azonnal mentsek föl tisztóktól, állítván helyökre megfelelőket.

A bizottság komolyan felelt meg feladatának. Figyelme mindenre kiterjedt. Sorra vizsgálta a védműveket, ostrom- és élelmi-szereket s a házilag kezelt gazdaságot. Ezekről leltárt készített. Kipuhatolta a várhoz tartozó birtokok jövedelmét, a vártól elidegenített tartozékokat pedig erélyesen visszafoglalta. A katonák és tisztjeik magaviseletének utána kerdezősködött, a létszámot és zsoldjárándóságot összeírta. S bizony, a következmény mutatta, hogy erre a szemlére igen is nagy szükség volt. Találtak hiányt, mulasztást túlon túl. Ezeken aztán, a mennyire lehetett rögtön segítettek. A hanyag tisztviselőket rövidesen elmozdították hivatalukból, a könnyebben pótolható hiányokat még ott létükben pótolták, a jelentékenyebb, több időt és a felség jóváhagyását igénylő hiányok iránt pedig javaslatot adtak.

A bizottságnak a vizsgálat eredményéről szóló jelentése a maga nemében valóban egyike a legérdekesebbeknek. Különösen becses az előtt, a ki a XVI. századi várelettel megismerkedni kíván. Éppen ezért helyén valónak tartottam az eredetileg latin jelentést, lehetőleg hű fordításban im itt közölni.

A RÓMAI CSÁSZÁR Ő FELSÉGE ÁLTAL A VÉGVÁRAK MEGVIZSGÁLÁSA
VÉGETT KIKÜLDÖTT BIZOTTSÁG IRATAI, ELKEZDVE 1557 AUGUSZ-
TUS, FOLYTATVA ÉS BEFEJEZVE 1558 MÁRCZIUS HAVÁBAN.

I. Kassa vára.

Elsőben is, megkapván Felséged utasítását és kegyelmes rendeletét, augusztus hónap utolsó napján Kassára mentünk és ott Felséged ezen utasítása szerint először az élelmi szereket, úgy mint az életneműeket, lisztet, sőt, szalonnát stb. tekintettük meg, azokat mind felmévén és számba vevén, leltárba foglaltuk. Találtunk pedig a pénzverőházban buzát 2531 $\frac{1}{2}$ kassai köblöt, lisztet

149 köblöt, árpát 196 köblöt, zabot 404 köblöt, eczetet 19 hordóval és hordócskával, félig telten pedig mintegy 10 kassai hordóval, egész sót 9338-at és a nedves helyiség alkalmatlan volta miatt szétolvadva s darabosan 1000-et; ezeket e káros és esőjárta helyről átszállítottuk a pénzverőházba. Szalonnát találtunk 19-et, sódart 47-et, faggyut 11 $\frac{1}{2}$ mázsát.

Az életneműek s főleg búza, liszt, gabona elhelyezésére a pénzverő háznál alkalmasabb épületet nem tudtunk kijelölni (melynek felét Felsőged Perényi Mihálynak engedte át kegyelmesen lakásul). És noha ez terjedelmére nézve a város többi házait jóval felülmúlja, mégis elégtelennek iteltük a folyó 1557. évi, még ki nem vetett s be nem szedett tizedekből s egyéb jövedelmekből befolyó új termények befogadására. Ennélfogva a mostani élelmezési mesternek, a kit az előbbeni, általunk elmozdítottunk a helyébe tettünk, szigorúan meghagytuk, hogy tekintettel a szükségre, mielőbb nézzen a városban nagyobb magtár után. Azután a hanyag gondozás miatt megromlott buzát és gabonát jelenletünkben kiostáltattuk s összeelegyítettük úgy, hogy ezután kár nélkül el lesz tartható, főleg, ha naponként a katonáknak kenyérben kiosztatik. A sáfárnak pedig megparancsoltuk, hogy azt a búzát és gabonát, a mely kár nélkül nem gondozható tovább, illő áron adja el s az eladott helyett vásároljon újat és tartósabbat.

A vár védelmére rendelt német katonák erősen kértek bennünket, hogy nekik az életnemű fizetség, mely egy idő óta be volt szüntetve, léptetessék újra életbe, azt mondván, hogy zsoldjuk késedelmes kifizetése miatt a mindennapi szükséges élelmiszerek nélkül tovább ki nem bírhatják. Ezt azonban az eleség hiánya miatt ily hirtelen nem teljesíthettük, mert gabonán és kevés szalonnán kívül — mint a leltárból kitetszik — készletben semmi sem volt. Mindazáltal, hogy a katonák a zsoldjuk utáni várakozásban türelmesebbek legyenek s a szolgálatban megmaradjanak, elrendeltük, hogy addig is, míg borról, ökrökről s egyéb szükségesekről gondoskodva lesz, minden egyes katonának fél köből búza osztassék zsoldja fejében. Látván pedig a katonák szükségét s az élelmi szerek hiányát, meghagytuk Pesthi Ferencznek, hogy a lehető leggyorsabban, mindenestre pedig egy hónap leforgása alatt, ökröt, a mennyit csak lehet, valamint bort és egyéb élelmi

szert szerezzén be s azok a rendes piaci áron osztassanak szét a katonák közt. Eképp, gondoljuk, sem a katonaság nem fog igazságosan panaszkodni az élelmi szerek ára miatt, sem Felséged nem fog kárt szenvedni, sőt némi nyeresége lesz, a katonák minden megterhelése nélkül.

Ezeket az előadott módon véghez vivén, jelentette nekünk a kassai kapitány Dersffy István, hogy a magyar gyalogság semmiképp se akar megmaradni, ha előbb valamelyes fizetésökről gondoskodva nem lesz, mert erősen panaszkodnak, hogy a fizetőmester felette csekélységet fizet nekik. Felvén tehát, nehogy a mondott gyalogság eltávozása ily veszedelmes időben (a mit Isten távoztasson) valami kellemetlenséget hozzon a városra és Felségedre: meghagytuk Pesthi Ferencznek, hogy a mondott gyalogságnak két havi zsoldját a félig romlott s tovább különben sem tartható búzával, egy havi zsoldját pedig az általunk nagynehezen összegyűjtött készpénzzel egyenlítse ki, a mint ez meg is történt.

A hadi szereket s az azokat készítő eszközöket szorgalmasan megvizsgáltuk, róluk két leltárt készítettünk, egyiket saját aláírásunkkal ellátva a bírónak adtuk át,¹⁾ a másikat pedig a bíró aláírásával ellátva Felségedhez való fölterjesztés végett magunkhoz vet-tük. Hogy pedig Felséged az ostromszerekről fölvetett leltárt könnyebben s áttekinthetőbben megérthesse, rövid lényegét a következőkben összegezzük:

Találtunk egy porthanz-nak nevezett ágyút, szertelen nagysága miatt teljesen használhatatlant. Alkalmasabb és hasznosabb volna összetörni s érezéből néhány taraczkot önteni, úgy is már sok repedés tátong rajta. Találtunk a polgárok által újra öntött, még ki nem csiszolt, se kerekre nem helyezett két ágyút, melyeket mindjárt fölszerelttünk s kerekre rakattunk. Továbbá Schlangen-nek nevezett két, közepszerű ágyút, közönséges taraczkot harminczat, kerék nélküli vastaraczkot kettőt, ezeket is azonnal kerekre rakattuk. Továbbá különböző fajtájú szakállas pus-kát 586-ot, ezeket a rozsdá megmarván, kitisztíttattuk, azután jobb, alkalmasabb helyre vitettük. Továbbá 5715 ágyúgolyót,

¹⁾ Erről a példányról közölte ifj. Kemény Lajos a Tört. Tár 1890. évf. 377. lapján.

4965 közönséges szakállas golyót, 196 mázsa port, ként méretlent hat kassai hordóval, mértet 40 mázsát, salétromot 21 mázsát, ólmot 71 $\frac{1}{2}$ mázsát és különböző fajta tűzi szerszámot 44-et.

A puskaport illetőleg pedig a legalázatosabban javasoljuk, hogy Felsőged a mostani időre való tekintettel, azonnal küldjön oda száz mázsát, mert abból a porból, melyet Felsőged a felvidéki városok erődjei számára Trencsénből szállíttatott, azt mondják a kassai polgárok, hogy Pucham Farkas úr nekik 24 mázsánál többet nem adott, holott ők Tarkő, Újvár és Nagy Ida ostromához száz mázsát adtak. Most is, a mi ott létünk alatt, Thelekessy Imre vállalatához két taraczkot kellett adniok, minden kellékével egyetemben. Világos ugyan, hogy a felvidéken csekélyebb fáradsággal és költséggel lehetne lőport előállítani, mint Bécsből szállítani ide, ha t. i. a tiszántúli helyeken salétromot lehetne szerezni s összegyűjteni s ha az utak elállva és bizonytalanok nem volnának, de meg ha a véletlen és váratlan esélyek miatt maguknak a felső részeknek is égető szükségük nem volna rá; minél fogva Felsőgedes urunk, semmiképp se látunk alkalmasabb módot a Bécsből való szállításnál.

A város falait és bástyáit belülről-kivülről egynehányszor körüljártuk; ezek néhány helyen, ha csak mielőbb ki nem javítatnak, rombadőléssel fenyegetnek. A polgárok Felsőged kegyelmes engedélye folytán a pozsonyi, kassai s más harminczadokból kétezer forinton felül kaptak és kapnak mai nap is, a mit erődítésre kellett volna fordítaniok. Mi azonban az erre felhasznált pénzt az élénk terjesztett számadásokból 401 frtnál többre nem becsültük. Ők ugyan azt írják számadáskönyveikben, hogy a mondott harminczadokból bevett többi pénzt a templom, iskola, plébános lak építésére fordították; azonban Felsőged engedélylevelében nyíltan meg van határozva, hogy ez a pénz erődítvények építésén kívül másra föl nem használható. Különben is az egyháznak és a városnak a templom, iskola és paplak építésére nem csak elegendő jövedelme van, hanem Felsőged e célból rendes adójukat is leszállította. Ennél fogva komolyan figyelmeztettük őket, hogy ezt, a város falainak és bástyáinak erősítésére rendelt pénzt a kapitány és Felsőged jövedelmi beszédjének tudtával csak is erre a célra fordítsák. Mely építkezéseket kelljen pedig teljesí-

teni, arról közepes hozzávetésünk után a hely kapitányjának tervet adtunk. Mivel pedig föltettük, hogy az előtt a mily keveset építettek az erődön, eltávozásunk után még sokkal kevesebbet fognak építeni, jóllehet nyilvánvaló, hogy a harminczadokból nagyobb jövedelmet fognak beszedni, mint az előtt, a melyet midőn saját kényelmökre s nem a város erősítésére fordítottak, félő, hogy ezután meg semmit se költenek a falak építésére, hanem mindent magukra; nehogy tehát ezen igen fontos város, mely mintegy előbástyája az összes szomszéd helyeknek, a polgárok hanyagsága miatt (a mi távol legyen) veszedelembe jusson: legalázatosabban javasoljuk Felségednek, méltóztassék utoljára és komolyan meginteni őket, hogy a Felséged által a harminczadokból kegyelmesen engedélyezett pénzt semmi más célra, hanem egyedül csak az építésre s erődítésre fordítsák, a mit, ha elhanyagolnának, vagy nem tennének, Felséged bizonyos emberét fogja oda kinevezni és helyezni, a ki az egész pénzt a maga kezéhez veendi és az építészszel egyetértőleg a város erődítésére fordítja.

A jövedelmeket, rendeseket úgy, mint rendkívülieket, valamint a tizedet, tizenkettedet és kilenczedet, melyeket Felséged kassai tisztjei szednek be, szorgalmasan átvizsgáltuk s az alábbi jövedelmeket találtuk:

Göncz és Telki Bánya városok fizetnek évi adót készpénzben 212 frtot, terményt kilenczedből és tizenkettedből az év termékenysége szerint körülbelül ezer köblöt, bort valamikor 160 kassai hordóval, újabban többet-kevesebbet. Felségednek egy öreg telkibányai alattvalója mondotta, hogy vannak ott már régóta nem művelt arany és ezüst bányák, a melyek ha műveltetnének s ha azok művelését a lázadók nem akadályoznák, Felséged nem megvetendő hasznot nyerne belőlök; sőt azt is állította, hogy a bányavárosok bányáinak jövedelmét is felül mulnák azok a bányák.

A felvidék jövedelmeinek kezelői a Felséged javára kezelik még a Báthory György lázadása miatt Kassához foglalt három falut, ú. m. Rozgont, Gyerket és Zimát is, melyek a termények kilenczedén és a szokásos közmunkán kívül rendes adóba évenként 230 frt készpénzt fizetnek. Ha a lázadóktól való félelemtől a mondott falvakban földművelést lehetne üzni, ott nagy és hasznos

gazdaságot lehetne berendezni, mert bőven van szántóföldjük és kaszálójuk, három malma, két nagy halas tava, melyeknek halait Felséged katonái halászszaak. A szántóföldeket ugyan még e zavaros időkben is lehetne művelni, a réteket kaszálni, a learatott és kicsépeelt terményt Kassára behordani, azonban lábas jószág az ellenség szomszédsága miatt semmiképp se tartható azokban a falvakban. Meghagytuk mindazáltal Pesthi Ferencz jövedelmi számvevőnek, hogy az idő lehetőségéhez képest semmit se hanyagoljon el, a mit csak Felséged hasznára tehet. Akkor, t. i. a mi jelenlétünkben, e három falu szántóföldjeibe bevetettek 120 köböl búzát, a szénát pedig e falvakban Felséged javára mintegy 300 kaszás lekaszálta, összegyűjtötte, mi pedig elrendeltük, hogy Kassára hordják be s vele a katonaság használatára szánt marhakat etessék.

A többi elfoglalt jószágról, melyek Bebek és Perényi lázadására folytán Kassához csatoltattak, de nekik ismét vissza adattak, épen semmit se lehetett kipuhatolni a jobbágyoktól, minthogy Felséged katonáitól akadályozva, felhívásunkra se mertek az igazság megmondása végett előttünk megjelenni. Azokat azonban, a melyeket az ottani jövedelmek kezelői azokból a birtokokból beszédtek, számadásaik bizonyítják.

Van Kassán egy malom is, mely előbb a Szent Domokosrendi barátoké volt, de ők elhanyagolták s csak néhány hónap előtt állították helyre az itteni jövedelmek kezelői, s alkalmazták két köre, melyhez mi még egy harmadikat is rendeltünk csinálni. E malom jövedelméből a katonaság élelméhez szükséges búza őrlésén kívül, idegenektől mintegy 600 köböl foly be évenként.

Az itteni tizedek beszolgáltatása és beszédése iránt határozott vizsgálatot nem tarthattunk, mivel, a mint Felségednek már előbb is a legalázatosabban jelentettük, Torda Zsigmond a tizedek kezeléséről semmiféle számadást sem akart nekünk megmutatni, némely új számadásokat kivéve, ezeket is akkor, a mikor már távozóban voltunk. Zsigmondnak e számadásaiból annak idején ki fog tűnni, mily híven és buzgón szedték be Felségednek itteni nem csak tized-, hanem egyéb jövedelmeit is.

A kassai harminczados hivatalbeli serénysége felől szigorú vizsgálatot tartottunk, a kiról azt tapasztaltuk, hogy nem annyira

Felséged jövedelmeinek beszedője, mint inkább e város polgárainak ellenőrje.

Az élelmező mester, Zolthán Imre tőlünk a hivatal alól való fölmentést kérvén, minthogy különben se voltunk vele megelégedve, helyébe mást, nevezetesen Schayczlych Mátyást tettük kellő utasítással ellátva; őt elbocsátottuk, megparancsolván, hogy hivatalos működéséről számot adni jöjjön Felséged kamarájára.

A Kassa városa őrizetére rendelt német és magyar gyalogságot megszámláltuk; találtunk pedig 333 német gyalogost, magyart ellenben (noha többnek kellene lenni) csak 161-et.

Vizsgálatot tartottunk az iránt is, hogy a kassai várba rendelt lovasság mindig teljes létszámban van-e? Azt mondták azonban hitelt érdemlő emberek, hogy ritkán voltak teljes számmal; némelyek — a mint mondták — a fizetés fölszedése után haza szoktak menni s csak a szemlén jelennek meg. Megintettük tehát a kapitányt, Dersffy Istvánt, hogy ezentúl szorgalmasan vigyázzon az ilyenekre s ne engedje, hogy a katonák szabadon, kényök-kedvők szerint csavarogjanak, hanem kényszerítse őket, hogy mindig állomásukon tartózkodjanak.

A német katonák szerfölött kérelmezték, hogy mivel a bornak nagy ára van s ők késedelmes csekély fizetésekből nem ihatnak mindig bort, fizetessék nekik ser. Mi belátván, hogy a serfőzéssel nem csak a katonákon könnyítünk, hanem abból Felségednek is nem kevés haszna lesz, főleg, miután tizedárpa nagy bőségben van s olcsón is beszerezhető: a legalázatosabban javallanánk, hogy a serfőzőház mielőbb kiépíttessék s a serfőzés folytatassék, mert a sert nem csak a katonáknak, hanem idegeneknek is el lehet adni. A termés soványsága és szűk volta miatt azonban ez évrre nem ajánljuk a serfőzés megkezdését.

Köz hír, hogy a kassai kapitány Dersffy István és Torda Zsigmond Göncz és Telkibánya városok tizedeit a múlt évben saját javukra és hasznukra kibérelték az egri káptalantól s csupán azoknak összegyűjtésével és beszedésével foglalkoztak; ellenben Felségednek abaujvármegyei tizedjét az alatt elhanyagolták s megengedték, hogy Bebek s más hűtlenek szabadon elhordják.

Utasításunk értelmében közöltük a kassai kapitányokkal és katonákkal, hogy a foglyok s egyéb eladott tárgyaik egy harmad

részét engedjék át Felségednek, erre azonban semmikép se birhatuk őket, azt állítván, hogy fizetésüket szerfölött későn kapják, önfentartásukra pedig más egyébök nincsen.

A kassai dolgokat még egyszer ismételve és összegezve: a város foglalt jószágai nincsenek mindig ugyan abban az állapotban, hanem az ellenség és háborúk szerint hol szaporodnak, hol kevesbednek. Sőt az alatt a kis idő alatt is, a mióta Kassáról eltávoztunk, nem kevés változásról értesültünk. Ennélfogva nehéz valami bizonyos és határozott nyilatkozatot mondani azokról a javakról. Az építkezésre való gond, vagyis a védművek erősítése mindenesetre sürgetendő. Mert röviden és nyíltan kimondjuk, hogy ha (a mi távol legyen) valamely ellenséges erő megtámadja, csak egyetlen egy hely sem lesz található az összes falakon (a mint akkor voltak), a honnan bárki nagyobb golyókat vethetne ki. Ez, mint mondtuk, a polgárok kötelessége, t. i. hogy a jövedelem, melyet Felséged kegyelmesen e célra rendelt, teljesen arra fordítassék, a mit eddig elhanyagoltak; iskola-, templom-építéssel mentik magukat a polgárok, azonban az egyházi kövér jövedelmekből annyit bevesznek, hogy azokból könnyen gondoskodhatnak, mert a papnak, egyházfinak csak egy részét adják, a többit maguknak tartják. Minthogy pedig nyilvánvaló, hogy Kassa város épsége igen nagy fontosságú, ezeket futólag megismételvén, a többit legalázatosabban Felséged bölcsességére és kegyelmességére bizzuk.

2. Sáros vára.

Kassán, Felséged utasítása értelmében, a mennyire lehetett, elvégezvén dolgainkat, szeptember 17-ik napján Sárosra mentünk és a várba megérkezve, legelsőbben a lö- és hadi szereket tekintetük meg, a melyeket minden rend nélkül szerte-széllyel szórva találtunk, minthogy a várban nincsen fegyvertár, se más alkalmas hely, a hol jó renddel el volnának helyezhetők. S noha két fegyverkovács (bombardarius) van, kik ezeket gondozni tartoznának, mégis a várporkolábok: Werner és Torda, a kiknek a felügyelet különösen kötelességükben állana, mind ezeket elhanyagolták s az engedékeny, henye és elnéző főnökök alatt maguk a puskaműve-

sek is hanyagok lettek annyira, hogy a nedves helyen, hova inkább behányva, mint berakva voltak, a rozstda nemcsak a kézi szakállásokat, hanem a golyókat is annyira megtámadta és össze marta, hogy legnagyobb részük teljesen használhatatlanná vált.

Hogy pedig az által, hogy a széthányt ágyúk, puskák és golyók elhanyagoltatnak és romlásnak kitétetnek, a kár napról napra ne növekedjek, megparancsoltuk a kapitánynak és a mostani udvarbírónak, hogy mielőbb valamennyit kitisztíttassák és kifényesíttessék; s hogy, mint eddig, ezentúl is a helyiség nedvessége miatt el ne romoljanak, a mint rögtönösen lehetett, alkalmas helyet jelöltünk ki, melyet deszkákkal megerősítvén, abban az ágyúkat és golyókat kellőleg elhelyezzék addig is, míg idővel kőből építtethetnék alkalmas helyiség.

És ámbár Felsőged a teljes és kimerítő leltárból bővebben meg méltóztatik érteni az ágyúk, szakállások, golyók, puskaporok és egyéb hadi szerek létszámát, mégis, hogy bizonyosabbat tudhasson Felsőged felőlök, a főbket, a melyeket láttunk és találtunk, itt nagyjából röviden leírjuk. Összeírtunk egy nagy fayerbixen-nek nevezett ágyút, 11 kisebb-nagyobb taraczkot, egy vas puskát, egy straybixen-t, 84 jó szakállast, 10 ócska szakállast, egy, a tüzes doboz kidobására szolgáló mozsarat, a tüzi ágyúkhöz való kőgolyót 20-at, taraczkogolyót 2687-et, szakállas golyót 18,427-et, ólmot 68¹/₂ mázsát, ágyúport 104 mázsát és 5¹/₂ fontot, szakállas port 20 fontot, kézi puskaport 26¹/₂ mázsát, salétromot 41 mázsát és 7 fontot, ként 28 mázsát és 27 fontot, szurkot 5 mázsát, terpentint 2 hordóval; egyéb kisebb vegyes gépeszközöket is tartalmaz a leltár, melyet Felsőgednek ime bemutatunk.

Hasonlóképen mindennemű elemiszert szorgalmasan megtekintettünk úgy a várban, mint a váron kívül és a leltárban feltűntettünk. Hogy azonban esetleg terhére ne legyen Felsőgednek a hosszú leltárból egyenként kikeresni, a főbket itt adjuk. Találtunk pedig nem tiszta, hanem rozsszal kevert búzát 214¹/₂ köblöt, férgektől megörlött búzát 433 köblöt, jó lisztet 1785 köblöt, részben a rossz és hanyag gondozás miatt, részben az időjárás-tól, mivel az éléstár farészei itt-ott beáztak, elromlott lisztet 135 köblöt, árpát 49 köblöt, zabot 1160 köblöt, serárpát 203 köblöt, komlót 44 köblöt, különböző hüvelyes veteményt és kását 21¹/₂

köblöt, 15 hordó bort, 45 szalonnát, magyar kősót 2125-öt, fagygyút és hájat 885 fontot, ki nem olvasztott fagygyút 492 fontot, olvasztottat 500 fontot, 27 ökröt, 34 hizott, nem fejős tehenet, 69 kisebb nagyobb disznót, 10 malacot, 11 ludat, 8 pávát.

Volt még a gazdaságban a régiség és az előbbeni élelmi felügyelő Korman János hanyagsága folytán teljesen megromlott két kazal élet, melyeket, hogy a kárt annál jobban tapasztalhassuk, megkezdtünk széthányatni s mindjárt a széthányás kezdetén észrevettük, hogy azt a búzát a bogarak és férgek tönkre tették. Hogy azonban e búza elromlásából mennyi kárt szenvedett Felsőged, azt biztosan meg nem mondhatjuk, mert a széthányás végeig nem voltunk jelen; annyi azonban bizonyos, hogy az összes kárnak az udvarbíró az oka, mert ha ő szorgalmas lett volna, a múlt évben, mikor nagy szűke volt az élelemnek, szalmástól együtt jól eladhatta volna.

Hogy pedig nevezett élelmező mester, Korman János, azelőtt mikép kezelte a várban az élelmiszereket s vajjon nyert-e vagy vesztett rajtok? a felől semmi biztost se tudhattunk meg, mint-hogy nevezett udvarbíró, a ki tizenhárom esztendő teltől e tisztben, hivatalának kezeléséről még csak egy évről se tudott elfogadható számadást felmutatni; a mely feltűnő hanyagsága, de meg a Felsőgednek okozott károk miatt, jónak láttuk őt a várba vitetni, s addig is letartóztatni, míg Felsőged bővebb tájékozódást nem szerzett és hogy ott számadásait rendbe szedje. Felsőgednek erre azután azt méltóztatott kegyelmesen parancsolni, hogy ha alkalmas és elegendő kezeseket tud magáért állítani, bocsássuk szabadon; de mivel ilyen kezeset senkit se talált, azt az utasítást adtuk a tiszttartónak, hogy ha később kellő kezeseket állíthatna magáért, bocsássa szabadon azzal a föltétellel, hogy a jövő augusztus 1-én számadás végett jelentkezék a magyar kamaránál. Értesültünk is azután, hogy ez alatt a feltétel alatt, (hogy t. i. augusztus 1-én számadásaival jelenjék meg a magyar kamara előtt) elbocsáttatott és pedig azért, mert a magyar kamarán nyilván tartatnak a vár tized- és egyéb jövedelmei. Mivel pedig nevezett élelmi gondnok azt állítja, hogy őt az osztrák kamara helyezte hivatalába s attól nyerte az utasítást, legalázatosabban Felsőged bölcs és kegyes ítéletére bizzuk, hogy melyik kamarának méltóztatik elrendelni a

számadásra vonást. Azt azonban tartozó engedelmességgel és hivatali kötelességünkből kifolyólag nem mulaszthatjuk el, hogy alázatosan ne jelentsük, miszerint Felsőgednek felettébb érdekében áll, hogy e gondnokot s a többi tisztviselőket is valaki szorgalmasan megszámloltassa, hogy a számadás elodázása vagy elhanyagolása miatt másoknak alkalmok ne nyíljenek a rossz kezelésre és a Felsőged javainak s jövedelmeinek elfecsérelésére.

A mi pedig az élelmi szerek kezelését illeti: hogy azt menél jobbá tegyük s abba rendet és módot hozzunk be Felsőged kára és a katonaság sérelme nélkül, meghagytuk Feigel Péternek, kire nem csak a tiszttartóságot bíztuk, hanem az élelmi szerek kezelését is, hogy ezentúl a következő módon ossza ki, árulja és adja el az élelmi szereket, úgymint a bornak pintjét tíz magyar denáron, két font kenyeret egy magyar denáron, a hús fontját egy krajczáron, egy pint sert egy denáron; a többi élelmi szereket a szomszédos helyek piaczi árán, t. i. ha a termény ára a piacon emelkedik vagy esik, ezen piaczi viszonyokhoz alkalmazkodják; a mely eladás a jelen körülmények közt, a mint reméljük, Felsőgedre nem lesz haszon nélkül.

Katonát a várban és a vár őrizetére, az általunk megejtett számlálás alkalmával a kapitánynyal együtt 102-öt találtunk, van továbbá két puskaműves, egy kerékgyártó, egy kovács, egy poroszló, a kit közönségesen «Stekenknecht»-nek neveznek, négy élelemosztó; ezeket egybe számítva, tesz 111 személyt, a kiknek fizetése vagy zsoldja, kivéve a tiszttartó és családjának fizetését, egy hónapra 528 rénes forintra rüg, mely összeg egy év alatt 6336 rénes forintra növekszik.

És bár a katonák száma s fizetésök súlyos és terhes s az, mivel a vár nem a végeken van, hanem Felsőged városainak közepén, kevesbithetőnek látszék elöttünk, mégis meggondolván a mostani idő veszedelmes állapotát, a lázadóknak mindenféle cselvetéseit, nem bátorzkodtunk se a katonák létszámát csökkenteni, se fizetésüket lejjebb szállítani. Mert bár a vár magas helyen, vagyis hegyen áll s a hegy oly meredek, hogy köröskörül egész a falig meg nem közelíthető, mégis maga a fal alacsony és gyöngye s csupán ez a gyöngye fal övezi a várat. Azon kívül a hegy csaknem a falig be van fásítva, a mely erdő az ellenség támadásait könnyen

takarhatja, miért is elrendeltük, hogy mihelyt az idő engedi, az erdőt ki kell vágni. Hozzá járul még, hogy a vár tágas-téres s éjjel-nappal folytonos örködést igényel; mely okoknál fogva mindezt alázatosan a Felséged kegyes belátására és ítéletére hagytuk.

A várban azt a lábra kapott igen rossz és veszedelmes szokást tapasztaltuk, hogy az örkatonák, a kik jobbára mesteremberek, az előbbeni porkolábok engedelméből a városokon és falvakon szabadon járnak-kelnek, ott mesterségüket folytatják, kereskedést űznek, tehát a várból néhány napig távol vannak. A mely szokást nem csak illetlennek, hanem a várra nézve veszedelmesnek is ítélvén, megparancsoltuk a kapitánynak, hogy ezentúl az őrségnek, a melynek jelenléte minden eshetőségre szükséges, semmiféle ürügy alatt se engedje meg a kószálást, hanem őrséggel, szolgálat és gyakorlatokkal kötelességére szorítsa. Ugyanakkor arra is intettük, hogy az udvarbiróval egyetértőleg válaszsza ki azokat a katonákat, a kik hívek s minden rossz gyanútól mentek.

A katonaság élelmi járandóságát másfél hónapra kifizettük; ki vannak elégitve 1557 szept. 27-ig. Reméljük, hogy ha a katonaság fizetési módja és rendje, melyet az udvarbirónak átadtunk, betartatik, akkor az ezen vár fentartására rendelt tizedek, ha, mint eddig történt, magánosok hasznára el nem idegeníttetnek s el nem vonatnak, elegendők lesznek. A katonaság fizetésére ugyanis sokkal kevesebb pénzre van szükség, mivel a fizetés nagyobb része terménynyel történik.

Ez után a várépületek meg szemléléséhez fogtunk és megtekintvén a várban levő falakat és bástyákat, valamennyit igen romlott és elhanyagolt állapotban találtuk; a vár javítására és erősítésére semmi költség sem fordított, legalább is éppen nem felel meg annak a pénzösszegnek, melyet Felséged kamarája az építkezésekre kiutalványozott és kifizetett, mert kevés építkezés történt, egy se végeztetett be, hanem valamennyi befejezetlenül áll, mit hogy annál biztosabban és tökéletesebben megérthessen Felséged, az épületeket úgy, a mint láttuk, kevés szóval alázatosan leírjuk.

Először is észre vettük, hogy Werner más helyen, mint az előtt volt, csináltatott kaput, melynek előrésze felvonó híddal van ellátva, a belső résznek hasonlóképen olyan hídjá van és boltozott utja, a boltozatnak azonban nem volt tetőzete, azt a jelenlegi

gondnok csak most fedette be. Oda, a hol a régi kapu volt, egy bástyát építettek Werner és Torda idejében, de ez is tető nélküli, minél fogva a falakon keresztül fektetett gerendák rothadásnak indultak, se deszkákkal be nem takarták, se be nem padolták, hogy ott hely legyen szükség esetén a várvedelmi eszközök elhelyezésére. Mivel pedig egy bajból sok más keletkezik, így a tető hiánya miatt a víz annyira befolyt, hogy a boltozatot, de még más szomszéd épületeket is egész az alapjáig megrongálta, megbomlasztotta. Félni kell pedig, hogy a naponként erősödő esőzés még inkább ne növelje a bajt s a víznek a falak közé hordott földtől vagy gáttól lefolyása nem levén, a földet föl ne puffaszssa s így a kőfal le ne omoljon, szét ne hulljon. Súlyosbítja a bástya veszedelmét az is, hogy a várnak a bástyára néző tere nem egyenes, hanem a bástya felé lejtős; a boldogult Pisa által készített csatorna pedig szűkebb semhogy a sebes záporosó egész tömegét magába befogadhatná, minélfogva a meghágott, vagy túltelt csatornából a zápor egy része a bástyára omlik s apránként ellepi a bástya alapját, sőt félő, hogy a szomszéd épületekre és a toronyra is veszedelmet hoz.

Mi e bajt meg akarván akadályozni, néhány, a szomszéd városokból hívott építészszel tanácskoztunk s abban állapotunk meg, hogy e bajon könnyen másképp nem lehet segíteni, mint a bástya felé a zápor feltartóztatására egy kis tetőt húzni, a mely mégis szükség esetén könnyen eltávolítható. A térről a bástya tövére lefutó víz elvezetésére más módot nem találtunk, mint, hogy a vár terén, mely kissé hátság, a domborodás elegyengettesék és a víz tágasabb, terjedelmesebb csatornában a bástyával ellenkező irányban levezettessék; a mi nagyobb költség nélkül eszközölhető, sőt alkalmasan végbe vihető, ha az elegyengetés alkalmával nyert felesleges anyag, mint a kő és homok az építésnél felhasználatik.

A mi a többi épületeket illeti, a már említett kapun és a múlt évben bedőlt fal egy csekély részén kívül, más új épületet nem találtunk, ellenben az olyan házak is, a melyek kevéssel ez előtt épültek, elöcskultak, leromlottak s tatarozás hiányában bedüledeztek, tetejük mindenütt beázott, úgy, hogy az élelmi szereket sehol se lehet tartani; sőt az eső a terményeket, lisztet, ágyúkat,

lőszereket egész fenéig átjárta s még csak annyi gondot se fordítottak, hogy a fal mentén deszkajárókat csináltak volna, a melyeken az őrség járhatna. A melyekből látván, hogy mind Felséged, mind a vár mily nagy kárt szenved, megparancsoltuk, hogy csekély, vagy épen semmi költséggel deszkajárókat csináljanak, hogy az örökös gyakorolható legyen; továbbá, hogy a tetőket javítsák ki.

Azt is igen különösnek találtuk, hogy lőréseket, vagy ablakocskákat nem csináltak, hanem nagy ablakokat, melyek szélességüknél fogva a várra veszedelmet hozhatnak a falnak már említett nedvessége miatt; miért is megparancsoltuk, hogy az ablakokat télen át deszkákkal oltalmazzák, míg szelídebb idő érkezvén kőből helyesebbeket lehet készíteni. Azonkívül a vár fala a dél felőli részen oly romladozott, hogy ha mielőbb ki nem javíttatik, minden bizonynyal összeomlik; több mint 10 singnyi szélességben szorúl javításra.

A vár közepén levő magas torony szintén annyira el van hanyagolva, hogy néhány év óta tető nélkül áll, a mely toronyban pedig mindenféle élelmi szer kényelmesen el volna helyezhető. Megparancsoltuk azért az udvarbirónak, hogy a torony tetejéből két singnyit hanyasson le s kellőleg fedesse be. Továbbá az épület-anyagokat apránként hordassa össze, hogy tél multával, tavasz kezdetén a várfal építése elkezdhető s befejezhető legyen, noha tudjuk és belátjuk, hogy oly sok év mulasztásait rövid idő alatt s nagy költség nélkül helyre hozni nem lehet, kivált mikor minden igen költséges javításra szorúl, mikor úgy benn a várban az épületek és löszerek kijavitása, mint a váron kívül a gazdasági épületek, a földművelés és serfőzőház rendbehozása nagyon szükséges. Mert mindent hihetetlenül elpusztúlva, elhanyagolva találtunk. Hogy mire fordítottatott a pénz, melyet Felséged kamarái Wernernek és Tordának átadtak? a Torda által bemutatott számadásokból Felségednek meg méltóztatik tudni; annyi bizonyos, hogy a kamaráktól adott pénz a már elősorolt csekély építkezéseken kívül nem fordítottatott a vár javítására.

Bevégezvén a várban dolgunkat, a gazdaságba mentünk. Azt is igen elhagyatott állapotban, barmoktól üresen találtuk, jóllehet, úgy értesültünk, hogy az előbbi tiszték idejében tele voltak bar-

mokkal, nem ugyan a Felségedével, hanem a magokéival; a várhoz tartozó tizedszénát, szalmát, polyvát a maguk jószágával ettették fel, sőt pénzért mások jószágait is ott tartották. A várhoz tartozó szántóföldeket barátaik, atyafiaik közt osztották ki, részben pedig a jobbágyoknak adogatták ajándékból, vagy az ő eperjesi házaik körül teljesített munka és szolgálat fejében. A kertek és gyümölcsösök terméseit maguknak tartották s magán haszonra fordították. A Felséged pénzen vett és a várjobbágyokkal Eperjesre szállított borokat nagy nyereséggel ismét eladták a várnak. A jó posztót, kivált a karasiát, melyet az udvari és magyar kamara a katonaság fizetésében adott, Werner vejével, a kereskedő Melczer Kristóffal kicseréltette hitvány lengyel posztóért és kisebb röffel mérte szét a katonáknak. Mindezt a várkapitány, Kapler Konrád vallotta nekünk. — Megparancsoltuk tehát az udvarbirónak, hogy a gazdasági épületeket a legelső alkalommal újra építse s barmokat vásároljon beléjük. A serfözöházat is, melyet a korábbi tisztek igen elhanyagoltak, hozza rendbe, hogy sört lehessen benne főzni nem csak a vár részére, hanem annyit, a mennyi csak eladható Felséged nyereségére.

Az elidegenített szántóföldeket, réteket, kerteket visszafoglaltuk s a mostani udvarbirónak a Felséged javára számadás mellett való művelés végett átadtuk.

Van még a várhoz tartozó néhány hold szántófield, melyet Werner Megye falu lakosainak adott művelés végett s a melybe évenként több mint 100 köböl búza és gabona vethető. Mivel pedig a várnak igen kevés szántófieldje van, megparancsoltuk az udvarbirónak, hogy mihelyst a már bevetett földet a jobbágyok learatták, a vár szükségletére foglalja vissza a jövőre vesse be; hacsak Felséged kegyelmesen másként nem rendelkezik.

A vár aljában van egy két kerekes, deszka-hasogatásra is alkalmas fűrész malom, hasonlóképen jobbára elpusztulva. Ennek is idővel, a lehető legcsekélyebb költségen való kijavítását megparancsoltuk, mert a malomból, még ha a vidék nem járna is oda, hanem csak a vár szükségére való sörárpa és búza őrlésnek benne, nem kevés haszon várható, minthogy idegen malmokban az őrlésért a molnároknak jelentékeny mennyiségű köböl életet kellene fizetni; a fűrészszel pedig a várépítéshez szükséges desz-

kák széthasogathatók. Meghagytuk az udvarbirónak, hogy a télen, mikor a jobbágyság munkája szünetel, deszkáknak való elegendő szálfákat hordasson.

A mi a gazdaságbeli cselédséget illeti, az nagynak és igen költségesnek tetszik nekünk. Mert a béres gazda, hat kocsis, egy kovács, egy serföző s egy majorsági marhapásztor fizetése 450 magyar frtnál többre megy felévenként. Látván tehát a költség nagyságát s némely cselédnek felesleges voltát, elrendeltük, hogy az udvarbiró az esztendő kiteltével a béres gazdát bocsássa el s csak négy kocsis-t és 12 kocsilovat tartson meg; a kovácsnak, serfözőnek és pásztornak tűrhető bért adjon s minthogy a cselédség ezelőtt életneműt is kapott s az udvarbiró cselédsége most is kap, ezentúl a korábbi összeg fele elegendő lesz a cselédség eltartására.

A katonaság részére való élelem vásárlására, valamint a gazdasági épületek, a serfözőház, a malom és fűrész kitatarozására, minthogy az udvarbiró nem rendelkezik a szükséges pénzzel, Sáros vármegye első adóját jelöltük ki.

A szántóföldek, rétek, kertek, gazdasági épületek, malmok megvizsgálása után összehívtuk a várhoz tartozó jobbágyokat s alaposan kipuhattuk rendes jövedelmüket. Úgy találtuk pedig, hogy a szokott munkán kívül évi adóban fizetni tartoznak 280 magyar frtot készpénzben, 105 tyúkot, 345 tojást, 1 nyulat, 12 köböl zabot. Kucsin faluban is van egy malom, a mely évenként 25 frtot, vagy annál is többet be szokott hozni; a mint mindezeket a jobbágyok és jövedelmeik összeírásából, melyet egyidejűleg bemutattunk, Felsőged kegyelmesen láthatja. Mivel a vár rendes jövedelme — mint a lajstromból is kitetszik — igen csekély: a katonaság és a vár ellátása igen súlyos költségeket rótt Felsőgedre, azt se hallgathattuk el semmiképen, hogy az ellátás költségeit az is neveli, hogy kétségtelenül némelyek rosszakarató javaslatára, Sáros városnak mindenféle segedelme, rendes adója, mely készpénzben 200 frtra rüg, azon város jobbágyainak elengedtetett s a jobbágyok öt évre fel vannak mentve, nem tudjuk miféle tanácsból? Mert az ellenségtől és a lázadóktól is mindig távol estek s van sok más, a kik súlyosabb veszélyeknek és terheknek vannak kitéve s adót mégis kénytelenek fizetni.

Az is nyilvánvaló, hogy Perényi Péter idejében Sáros városnak bormérési jövedelme jelentékeny részben a vár ellátására fordított. Mert a mostani időben minden évben 150 és ennél is több hordó bort mérnek ki a polgárok; a mi nem kevés könnyebbségére lehetne Felsőgednek. Werner engedte át először (nem tudjuk mi okból?) a kocsmárlást egészen a Sáros városiaknak. A Perényi idejében a várban szolgált s még életben levő nemesek vallották előttünk, hogy Perényi a kocsmárlási jövedelmet, az országos intézkedéseknek megfelelőleg, a vár ellátására tartotta fenn, mert a városokban, a melyekben szőlőshegyek nincsenek, a kocsmárlás joga az illető hely uraságáé. Megfontolván tehát Felsőged terhét, mely Sáros vár ellátásával rá nehezedik, de meg mivel az ország törvényeivel és a méltányossággal is összeegyeztethető, hogy a kocsmárlás a várhoz tartozzék: megparancsoltuk a mostani tisztartónak, hogy a kocsmárlást tartsa fenn a vár ellátására; úgy mégis, hogy általa az emberiesség és méltányosság ne szenvedjen; tehát évenként 20 hordó kimérését engedje meg a városiaknak, hogy ne panaszkodjanak, miszerint az italméréstől teljesen megfosztattak, abból kidobattak; mindazáltal úgy, ha ez Felsőgednek tetszeni fog. Azonban a jobbágyok ezen ingatag, méltánytalan visszaélést törvényessé és gyakorlattá óhajtván tenni, nem akartak megelégedni ezen rendelkezésünkkel s ez ellen Felsőgednél kérvényezni szándékoznak. A mely dologban, hogy mit határoz Felsőged, azt alázattal Felsőged kegyelmes ítéletére bizzuk.

Azt sem akartuk mellőzni, hogy az italmérés ilyen jövedelme nem a város közhasznára fordított, hanem (a mi Werner idejében kezdődött) csak néhány polgár javára szolgált s szolgál mai nap is. Már pedig alázatos véleményünk szerint sokkal észszerűbb és méltányosabb, hogy a közjóért a vár részére tartassék fenn a kocsmárlás, semmint néhány magánosnak a hasznára engedessék át. Mert az nem csekély jelentőségű, ha a kocsmárlás a vártól elvonatik, valamint az sem, a mitől félni lehet, hogy ha Stropkó város a vártól elidegenítették, a vár ellátásának legfőbb eszköze vonatik el s az összes teher (mint eddig történt) Felsőged vállaira nehezedik. A kocsmárlás jövedelméből pedig a vár szükségese cselédsége ellátható s még a katonaság zsoldjába is fordítható valamicske.

Hozzá járúl e bajhoz az is, hogy a közvetlenül a vár alatt levő puszta monostor községei, falvai, javai Werner előterjesztésére neki és örököseinek adományoztattak, holott régtől fogva a várnak tartoztak szolgálni. E monostornak több helysége közt van egy Sedeker (?) nevű faluja, melynél jobb egy sincs a vár tartozékai közt, kivéve Sáros várost, a mely pedig magát mindenféle szolgálmány alól kivonni törekszik. A monostor földjeit Werner bírja, másokat pedig, a mint tehetette, az atyafiai közt osztott szét, úgy, hogy a vár részére meghagyott kevés jobbágyság elégtelen mind a szükséges várbeli munka elvégzésére, mind a különben kevés várföldek megművelésére, különösen mikor a majorsági ólak — mint a lajstromok mutatják — üresek az ökröktől. Meghagytuk tehát a mostani tiszttartónak, hogy a már beszerzett s a gazdaságban levő ökrökkel, valamint a várbeli lovakkal, a míg a munka szünetel, a föld művelését végeztesse. Egyébiránt alázatosan Felsőged kegyes ítéletére hagyjuk, mit méltóztatik ezekben határozni és rendelni.

Perényi Gábornak a várhoz foglalt javait szintén szorgalmasan összeirtuk, a melyek, ha a várnál meghagyatnak, a belőlök befolyó jövedelem nagy könnyebbségére lesz Felsőgednek. Miről hogy meggyőződést szerezzen Felsőged, összegezve, röviden a következőket adjuk elő: Ugyanis készpénzben, némely község adóját kivéve, a melyek a hegyes vidéken való építkezés miatt nyertek néhány évi adómentességet, — adnak körülbelül 350 frtot, 300 bárányt, 14 vágótehenet, 14 bornyút, 60 nyulat, 66 tyúkot, 32 libát, 1 tonna besózott halat, 210 köből zabot, kepében a kilenczeden kívül 63 köblöt, 17 köből fehérrépát, 17 köből babot, 13 köből kását, 635 tojást. A bormérés is azon javakban nem csekély haszonnal értékesíthető.

Van egy malom is Stropkón, melyből évenként 200 köből buzánál több be szokott jönni.

Ugyanitt nagy gazdaság állítható fel és sok marha eltartható, mert jó legelője van, magának a földesúrnak is sok rétje.

A mi Sáros vár tizedjét s annak beszédését illeti, mint alapos vizsgálatból és a magyar kamarának magunkkal hozott számadásából meggyőződünk annak beszolgáltatása és felhasználása nem kellő rendben történt. Mert Werner és Torda kedvezésből inkább,

mint belátás hiánya miatt a bérbe adott, vagy az atyafiság közt elosztott tizedeknek csak a legcsekélyebb részét fordították Felseged, vagyis a vár javára; hanem inkább a saját magánhasznukra. Mert, mint a rovásos számadásokból nyilvánvalóan kitetszik és Torda lajstromai mutatják: 1554-ben csak Makovicza tartozékai-ból 1012 köböl különféle termény folyt be tizedképen s mindezt Torda, a mint írja, csak 100 frtért értékesítette. Hasonlóképen némely falu tizedét különbözőknek csekély pénzért adta haszonbérbe Torda. Meg sem nevezi, kiknek? a mi azt a gyanút támasztja bennünk, hogy, a mint történni szokott, rokonainak, barátainak adta oda oly potom áron a tizedeket.

Hogy tovább röviden és tisztelettel kimondjuk, a mit ére-zünk és gondolunk: minden esetre tanácsosnak látjuk, hogy Felseged semmi áron se engedje meg a sárosi kerület legkisebb tizedét is haszonbérbe vagy kamatozásra kiadni, vagy elvonni, hanem méltóztassék a szomszéd várak ellátására fordítani. Mert azokból a tizedekből nem csak Sáros vára látható el éléssel, hanem Murány vár részére is fog még valami fenmaradni; a mit, ha mindent készpénzen kell megvenni, mint eddigelé, végtelen költséget fog okozni. Egyébiránt erről, a Torda által beterjesztendő számadásból Felseged több bizonyosságot méltóztatik szerezni.

Míg a nevezett tartozékok kipuhatolásával és összeírásával foglalatoskodtunk, hitelt érdemlő emberek jelentették nekünk, hogy néhai Makay Tamásnak, a máramarosi kamara grófjának 500 frtja az eperjesi bíró kezében, mint megbízható kézben van elhelyezve. Majd úgy értettük Eördög Pétertől, a magyar kamara számvevőjé-től s biztostársunktól, hogy nevezett Makay Tamás 3000 frttal tartozott Felsegednek hivatalos számadásából. Szorgalmasabban utána puhatólván ennek a pénznek, végre megtudtuk, hogy az eperjesi bírónál elhelyezettnek mondott pénz Werner özvegyének a kezében van. Azsem homályos már, hogy mikép jutott az özvegy kezébe. Ugyanis Werner kegyelet ürügye alatt az elhunytjavaiban fő végrendeleti végrehajtónak kérte magát Felsegedtől kineveztetni s azt meg is nyerte, hogy a hátra hagyott javakat a szülők, rokonok közt, a kik igazán szegények, ő ossza szét. De Makaynak szegény rokonai és atyafiai maguk mondták nekünk, hogy a pénz nem a bírónál van, hanem Werner özvegyénél s könyörögve kérték, hogy

a kegyelet és méltányosság okáért csikarjuk ki azt a pénzt az özvegy kezéből s mint a hogy a Felségedtől Wernernek adott végrendeleti végrehajtói tiszt követeli, a jogos és törvényes örökösök és rokonság közt Felséged nevében osszszuk szét. E nagyon is világos okokból meggyőződvn, hogy Werner nem a Makay-örökösök és árvák, hanem a saját javát tekinté, midőn Felségedtől a végrendeleti gondnokságot kérte, követeltük Felséged nevében azon pénznek átadását; a mely pénzt az özvegy átadván a bírónak, ez hitványabb pénzneben vonakodva és nehezen kifizette nekünk. Mivel pedig a dolog kétes: vajon a fiscust, vagy a rokonságot illeti-e a pénz? viszont a kassai katonaság zsoldjának, legalább részben való kifizetésére az összekapargatott pénz nagyon is kellett, ennélfogva 500 frtot magunkhoz vettünk s a kassai örség kifizetésére átadtuk Pesthi Ferencznek, Felséged kegyelmes akaratára és ítéletére bízván, hogy az elhunyt rokonainak mennyit méltóztatik adatni. Hallottuk azt is, hogy sokkal több pénz maradt Makay után; hogy hova lett? Felséged kegyelmesen érteni fogja.

Találtunk Sáros várában egy, — Torda Zsigmond, Sáros vár kapitányának és Melczer Kristóf, a Werner vejének pecsétjével lezárt ládácskát is, néhai Nagy Istvánét, a ki 1553-ban Bihar vármegye adószedője volt s hirtelen halállal kimulván, Felségednek bizonyos összeggel adós maradt. Mely ládát kinyitván, 248 frtot találtunk benne. Ebből 48 frtot nevezett Nagy István özvegyének és gyermekeinek adtunk, mert úgy értesültünk, hogy nagy szegénységben hagyta őket hátra. A többi 200 frtot pedig Sáros vár katonáinak fizetésére Pesthi Ferencznél hagytuk. Hallottuk azt is, hogy több pénze s talán egyéb tárgyai is voltak a ládácskában; de mivel biztos tudomást nem szerezhettünk, nem is állítjuk határozottan, hanem azok, a kik lepecsételték, bizonyosan tudhatják; mi a ládára nyomott pecséteket igen rongált állapotban találtuk. Azt is megtudtuk, hogy nevezett Nagy István tisztársával Zenessy Lászlóval, mint Bihar vármegye adószedői, a Bihar vármegye adójából náluk maradt összeget el akarván titkolni, bizonyos Thuri Ferencznek adták Nagy-Bányára; a mely pénzről Kisserjény Pál magyar kamarai lajstromozó — minthogy a másik, nevezetesen Zenessy László az ő szolgálja volt — midőn értesült, azt magához

vette.¹⁾ Felséged a kamara útján megtudhatja: vajon az a pénz átadatott-e a kamarának? minthogy az a pénz, mint más hitelt érdemlőktől értettük, különben is adóból gyűlt.

Dolgainkat végezvén Sárosban, épen Trencsénbe akartunk utazni, midőn hozák Felséged rendeletét, hogy a hűtlen Czecey Péter 3000 frtja iránt Liszthi János, Felséged titkárja, — Kron Balázs, kassai alkapitány és Bárczay Szaniszló (a kinél a pénz letéteményezve van s a ki azt állítja, hogy nem a Czecey pénze, hanem az övé) ügyvédjei közt főnforgó pert lássuk el. Mi magunkhoz vevén az alispánt, szolgabírákat s néhány nemest, a tanúk kihallgatása után meggyőződünk, hogy az a 3000 frt nem a Bárczayé, hanem a Czecey Péteré, a ki végrendeletileg örökölte testvérétől: Czecey Lénárdtól. Rögtön elküldtük tehát Pesthi Ferenczet Bártfára, a hol a pénz előbb el volt zárva, hogy azt Felséged részére vegye kezébe s Gertschacher János, Riemer Lukács biztosoknak és Widmer Györgynek, Felséged fizetőmestereinek adja át. Hogy aztán a biztosok és fizetőmester a pénzt, valamint a vele együtt levő ezüstneműeket és nyers aranyat, megkapták-e? nem tudjuk, mert időközben Trencsénbe mentünk.

Végezetül szólva: a Felséged iránt tartozó alázatos és köteless engedelmességgel nem kíméltünk semmi fáradságot és szorgalmat; de igen nagy nehézségünkre szolgált, hogy semmiféle lajstrom sem állt rendelkezésünkre s az idő nem futotta, hogy kipuhatholhassuk: mennyi tized, életnemű szedetett be az előtt a várba s mennyi fordítottatott abból Felséged kárára vagy hasznára s hogy valami jobbat tanácsolhassunk. Minélfogva, hogy sok olyan dolog, mely eddig homályos, tisztába hozassék: alázatosan javasolni bátorkodunk, hogy a tiszteket mielőbb számadásra méltóztassék szorítani, hogy számadásaikat szorgalmasan lebonyolítsák, hogy ezentúl a szükségletekkel, haszonnal, a helyzettel tisztába lehessen jönni s jövőre Felséged kárát elkerülni.

Értesültünk, hogy Fayner Gergely számadásai, a ki néhány

¹⁾ A lap szélén Torda Zsigmond kezével: «400 frt aranyban Kisserjény Pálnál». Erre Kisserjény sajátkezűleg azt jegyzi meg: «nem igaz, mert én nem láttam egy aranyát se ő Felségének, nem hogy még kezemhez vettem volna».

év előtt meghalt s a ki Sáros várában tizedszedő és élelemosztó volt, Wernertől lepecsételve régóta vissza tartatnak, melyeknek előmutatását követeltük Tordától. Ennek, valamint egyebeknek megítélését alázatosan Felsőged kegyelmes belátására bízuk.

Sárosból való távozásunk után értesültünk, hogy Kapler Konrád, egy öreg, de derek, hú ember meghalozott; ő sokáig Sáros vár kapitánya volt. Hogy pedig a várról az ő halálával gondoskodva legyen, alázattal javasoljuk, hogy az az intézkedés, mely némely várakban már gyakorlatban van, hogy tudniillik az udvarbíró és várnagy egyazon személy legyen, ebben a várban is léptetessék életbe, mellé rendeltetvén ebben a várban is az alvárnagy. Mert, hogy csekély nézetünket röviden előadjuk: azoknak a kellemetlenkedéseknek és veszekedéseknek mindjárt vége szakad, a melyek a tisztségek sokféleségéből szoktak keletkezni; azután meg a költség és kiadás is kevesbedik. Végül: az, a ki most, noha Felsőged tetszéséig s további rendelkezéséig az alkapitányságot viseli, az előtt pedig alvárnagy volt, a kapitány halálával még az alkapitányságra se alkalmas, mert rendetlen életű és részeges ember, mint azt mindenki mondta nekünk; már pedig Sáros várának, ha nem is a nyílt erőszaktól, de még inkább a csalárdságtól es lestől félnie kell; mi, hogy be ne következzenek, vigyázatra, eszélyességre és józanságra van szükség. Ezeket különben Felsőged ítéletére és akaratára bocsátjuk.

3. *Trencsén vára.*

Elvégezvén Sárosban dolgainkat, Felsőged parancsa szerint október 13-án Trencsénbe jöttünk. És bár a kapitány Gortschacher Kristóf az útban megelőzött bennünket, hogy mint mondá, dolgait Trencsénben jó rendbe hozza, hogy a mikor mi oda érkezünk e miatt késedelmet ne kelljen szenvednünk, hanem, hogy a Felsőged által kegyelmesen reánk bízottakban előhaladhassunk, — mégis mikor oda megérkeztünk, őt nem találtuk otthon. Kérdezősködvén helyettesétől, hogy hol maradt? ez azt mondta, hogy Hefflein várában van, de másnap meg fog érkezni; megmutatta a kapitány sajátkezüleg írt czeduláját is, melyben jelzi, hogy rövid időn Trencsénben lesz, és beleegyezését nyilvánítja, hogy addig is a Felső-

ged dolgaiban eljárhassunk. Mi tehát, hogy az időt tétlenül ne vesztegessük, utasításunkhoz képest az ő távollétében is hozzáfogtunk kötelességünkhöz.

A várba menve, elsőben is mindenféle élelmi szert megvizsgáltunk. Találtunk pedig a sütőházban középminőségű lisztet, a mennyi a katonaság napi szükségletére éppen elegendő. Terményt a várban nem találtunk, se semmiféle élelmet, kivéve néhány hordó romlott, nyúlós bort, a mi tudniillik Baraczkay Pál udvarbíróságából maradt meg. Midőn pedig az élelmi szerek hiányáért a mostani udvarbírórt korholtuk, az azt válaszolta, hogy a búza részben a vár alatt levő tanyai magtárban van, részben pedig a falukon, a hol éppen csépelik s a napokban fogják csak behordani. Hogy a várban oly kevés az élelmi szer, annak az is az oka — tevé hozzá — hogy ő nem járhat el kellőleg hivatalában a Felsőged kamarája által adott utasítás szerint, mert csak ritkán bocsátják be a várba s akkor is, ha a kapitánynak és a katonáknak tetszik; szolgálit pedig, a kik az élelmi szereket gondozzák s a katonáknak kiosztják, gyalázó szavakkal, gyakran verésekkel is illetik a katonák. Mindazáltal, hogy véletlen eshetőségre, vagy váratlan szükségben az élelmi szerek készletben legyenek, meghagytuk neki, hogy minden terményt, a mi a tizedből, vagy a vár más jövedelmeiből befoly, mindjárt hordasson be a várba s rakassa a magtárakba, melyek elég alkalmasak, ha kijavíttatnak; azt is megparancsoltuk, hogy az ez évben a tizedekből Felsőgednek elszámolólag a vár és a katonaság szükségletére befolyó borokat szintén vitesse be a várba. Megparancsoltuk, hogy mindenféle élelmi szert azonnal szedjen össze s hordassa be a várba. Ezeknek teljesítésére az udvarbíró minden készséggel ígérkezett, de azt mondta, hogy nem tartja jónak, mert a katonák a házak ajtajait, melyekben az élelmi szerek a várban tartatnak, titkon felverik, a sajtot, sőt s egyéb ilyesféle élelmi szert büntetlenül ellopják. Hogy pedig a várban s a váron kívül mennyi terményt és mindenféle élelmiszert találtunk, azt a rólok fölvetett leltár bővebben megmutatja.

Megvizsgálván ekkép az élelmi szereket s az eladottak szerint rendet csinálván, a Felsőged azon várában levő ostromszerek, gépek, poroks egyéb hadi szerszámok megvizsgálásához, megszámlálásához és összeírásához fogtunk. Mindent illendően, jó móddal és

rendben tartva találtunk, kivéve a puskaport, mely teljesen alkalmatlan, mindenfelől faépületekkel körülvett házban van elhelyezve s ha tűz támadna a várban, vagy (a mit Isten távoztasson) az épületbe a villám beleütne, baj érhetné a várat. E veszedelmet elhárítandók, bár a várban minden épületet megvizsgáltunk, hogy az említett por biztosabb elhelyezésére alkalmasabb helyiséget találhassunk, mindazáltal az egész várban nem találtunk alkalmas helyet. Miért is, legkegyelmesebb Urunk, a legalázatosabban jónak látnók, ha Felsőged elrendelné kora tavasszal a por elhelyezésére olyan épület emelését, a melyben az nyílt veszedelem nélkül tartható lenne.

Azután, minthogy a kapitány megérkezése ismét haladt, hogy az időt tétlenül ne töltsük, ismét a várba mentünk az épületek megszemlélésére, magunkhoz vevén azokat a kőműves mestereket, a kik az építkezést eszközölték; vizsgálatot tartottunk az ő kapitánysága alatt emelt falakról s egyéb épületekről és a rájuk fordított költségekről. Hogy pedig a kapitány, hazaérkezése után, ezért a vizsgálatért miként fogadott bennünket, arról Salamanca és Dóczy urak által már korábban alázatosan és világosan értesítettük Felsőgedet.

A mi magokat az épületeket illeti, Felsőged utasításához képest, követeltük az építkezésekre fordított költségekről való számadások előmutatását, hogy annál könnyebben meggyőződhessünk: vajon az építkezésekre utalványozott pénz valóban egészen arra a célra fordított-e, vagy nem? Ezeket a számadásokat tehát maga a kapitány végre november 21-én, sokszori sürgetésünkre nagy nehezen előadta, a melyeket midőn átneztünk s a kőművesek, építészek, valamint a várhoz tartozó és az építkezéseknél foglalkodott jobbágyok vallomásaival egybevetettünk, úgy tapasztaltuk, hogy az ő számadásai és lajstromai a kőművesek, építészek, és jobbágyok vallomásaitól, messze eltérnek. Mert világos, hogy a kapitány az építés költségeire Barackkay Páltól és az udvari kamarától 3760 frtot vett fel, miről azonban igen csudálatosan számolt el, a mint Felsőged az ő számadásaiból, melyeket élénk terjesztett, világosabban meg méltóztatik kegyelmesen győződni. Az is nyilvánvaló, hogy a kapitány a munkásoknak, a kőműveseken kívül semmit se fizetett, mert az udvarbirótól kapta a czeementet, a jobbá-

gyok hordták be az összes anyagot s a falakon naponként nagy számmal tartoztak dolgozni, voltak azonkívül kerékgyártók havi fizetéssel; az ácsoknak, kiket a magyarok molendinatores-eknek (malomcsinálóknak) neveznek, az úr tetszése szerint kellett ingyen munkát végezniök s nekik kegyeren kívül (azt is ritkán) semmit se fizetett.

Bár azt írja a kapitány, hogy sokat építtetett, mindazáltal nem mindent a Felséged hasznára, hanem a magáéra, miként építkezéseiből kitetszik. Mert a régi konyhát, noha ép volt és erős, a melyben régóta a vár urainak méltóságuk és állásuknak megfelelőleg főztek, úgy hogy abban egy herczeg számára is kényelmesen lehetett főzni, ok nélkül lerontatta s kevésbé alkalmas helyen egy szűkebbet csináltatott, mely konyha, ha valamikor át kell alakítani, ezer forinton nem állítható vissza régi állapotába.

Hogy röviden végezzünk: tisztán kénye-kedve szerint, minden ok nélkül hasznos és alkalmas épületeket széthányatott, lerontatott, vagy elhanyagolt, helyettök haszontalanokat építtetett, mint azt néhány nemes, kik velünk voltak a várban, bizonyíthatja. Így a vár felső piacznán egy házikót emeltetett, mely házikóval a különben is elég szűk piacztot még szűkebbé, járhatatlanná tette; pedig erre semmiféle kigondolható szükség se kényszerítette, csak az, a mivel az őrmester (excubiarum magister) vádolja a kapitányt, hogy t. i. a kapitány cselédjei urok közelében lehessenek s a meszsziről való járás elháríttassék. Rövidség okáért mellőzzük az alkalmatlan helyre épített fürdőcskét, a nevetséges és haszontalan emelőcsigát, a városban bent és kint néhány istállót, a melyeknek a költségén és fájából a vár romladozott épületeit kijavíthatta s a romlástól, tönkremenéstől megoltalmazhatta volna. Mert az udvarbíró által szolgáltatott fán és egyéb anyagon kívül csak épületfákra 495 frtot számít föl Felségednek, a mint a lajstromból nyilván kitetszik. Hallgatunk az elkezdett, de befejezetlenül abban hagyott épületekről is, melyeket a zivatarok rontanak, pusztítanak, Felséged nagy kárára. Mely bajoknak, hogy mielőbb eleje vétsések, méltóztassék Felségednek kegyelmesen rendelkezni.

Láttuk azonkívül a várban a még Katzianer idejében elkezdett s néhai Thurzó Elek, majd ennek özvegye, újabban pedig a mostani kapitány által folytatott s még be nem fejezett kútat, a

melynek az ásása még most sem jutott el az élő vízig. Ennek elkészítésével felhagyni, igen nagy kárára volna a várnak. És mint-hogy a kút szája nincs körülvéve semmiféle kő- vagy fakávával, mely a szenny lefolyását megakadályozná, ennél fogva esős időben mindenféle tisztátalanság, a víz sodrától ragadtatva, a kútba folyik. Mi tehát látván ezt a kárt, megparancsoltuk, hogy a szenny-nyes vizet merjék ki s a kút száját magosacska kőfallal (e célra alkalmas kövek úgy is vannak készletben kifaragva) valamikép erősítsék meg, hogy jövőre az ilyen piszkos lének a kútba lefolyása megakadályoztassék.

Semmikép se mellőzhetjük hallgatással, hogy a kőfaragó, a kit itt találtunk s a kivel — minthogy már előbb is dolgozott a kúton — tanácskoztunk, azt mondta, hogy a kút forrása még nyolcz singnyi mélységben található a Vág folyóban, vagy az alatt. Megértvén e dolgot, tanácsosnak vélnők, ha a mélyítés keresztben folytatattatnék a folyóvíz irányában, a mely mélyítéssel könnyebben ki lenne puhatható s feltalálható a vízer, a melyből a víz a kútba ömlenék. Ezt azonban gyakorlottabbak és okosabbak belátására bízunk. Annyi bizonyos, hogy az a kút a várra nézve hasznos és semmikép se hanyagolandó el, mert egy kis medenczén kívül kút és víz, a melylyel szükség esetén a katonaság élhetne, egyáltalán nincsen.

Trencsin vár tartozékainak s a romba dőlt Sucza várnak job-bágyait és alattvalóit szorgalmasan kipuhatoltuk s minden egyes falu jobbágyainak, zselléreinek neveit, jövedelmeit, adóját egyenként össze írtuk, a mint ezt Felsőged a lajstromból teljesebben és világosabban meg méltóztatik érteni. Hogy azonban azoknak ösz-szegét Felsőged röviden áttekinthesse: népes jobbágytelek van 533, pusztá pedig, a melytől adót szinte fizetnek 22, házas zsel-ler 230.

A rendes adó — lejárván már a mentesség, mely némely tönkre jutott jobbágyaknak a lázongó időben Felsőged ellenségei által az ország szegény lakosainak, különösen Sucza vár tartozékaiban okozott károk és pusztítások miatt az ország törvényei alapján szokott volt adatni a végből, hogy maguknak az elpusztúlt helyen új házakat építhessenek — hozzá számítva Trencsén város adóját, évenként készpénzben 470 magyar forint, 666 negyedrészes búza,

251 mérő árpa, 141 mérő serárpa, 1283¹/₂ mérő zab, 15 mérő bab, 15 mérő köles, 19 mérő kendermag, 365 kenyér, 2472 tojás, 23 bárány, 22 malacz, 313 tyúk, 143 sajt, 14¹/₂ pint vaj, 11¹/₂ veder sör, 878 vetemény, 88¹/₂ köteg tisztított vagy tilolt kender, 4 font viasz, 658 szerszámfa. Borszállításért 41 frt 90 denárral tartoznak, de mivel a beszedett tizedbort és terményt a csejtei és újhelyi járásból fizetés nélkül tartoznak Trencsinbe szállítani, e szállítás fejében e pénz a szegénységnek elengedtetik, hogy kétszeresen ne terheltessenek.

Van néhány vám is, melyeknek jövedelme csekély, kivéve a trencsini vámot, melynek jövedelme valamikor 100 frtot, nem egyszer annál is többet tett ki. Most azonban a kereskedők a morvaországi hegyekben végbe vitt rablásoktól félve, nem mernek arra utazni, hanem más útakon szoktak Morvába járni, minek következtében nem csak a vám-, hanem a harminczadjövedelmek is megcsappantak.

Majorság három van, az előbbeni tisztartóktól annyira elhanyagolva, hogy nagy javítást igényelnek s hogy kijavíttassanak, a jelenlegi tisztartónak megparancsoltuk; módot is nyújtottunk reá, adván neki bizonyos pénzösszeget, hogy ökröket, teheneket s egyéb gazdasági jószágokat vásároljon, minthogy kevés marha és tehén van a majorságokban. Hasonlókép meghagytuk a tisztartónak, hogy mivel szükében vannak a tyúkoknak és libáknak, minden egész telkes jobbágytól egy tyúkot és minden két jobbágytól egy libát szedjen be, hogy ezeknek párzásából a majorság apró jószága szaporodjék, a mit a jobbágyok örömet és minden megterheletés nélkül fognak adni. A sok és igen jó legelővel bíró gazdaságokban iábas jószág nagy mennyiségben tenyészthető, miből Felséged vára nem csekély hasznot nyerend, mert sajt, vaj, tej és tojás nagy mennyiségben fog onnan kikerülni, ha jó lesz a gazda. Megparancsoltuk, hogy a katonaság részére vágó ökröket is vásároljon, a melyeket, minthogy az idén bő szénatermés van, könnyű lesz nyereséggel eltartani.

Rét kellő bőségben van, de azoknak is csaknem mindnyáját a gazdatiszt hanyagságából a tövis és gyom fölverte, ezeknek egy részét még Trencsinben való tartózkodásunk alatt kiírtattuk s meghagytuk, hogy jövő tavasszal a többit is írtsák ki.

A szántóföldek hasonlóképen igen műveletlenek, el vannak hanyagolva és nagyobb részint tövisekkel és bozótokkal ellepve; ezeknek egy részét a mostani gazdatiszt kiirtatta, azután pedig még a mi jelenlétünkben, meghagyásunk folytán az egyik sikot a suczai vár alatt, a hol a különböző háborúk és lázadások miatt a szántóföldek műveletlenül és elhanyagolva maradtak, lehetőleg csekély költséggel megtisztította, a mely síkság körülbelől 40 hold szántóföldre terjed, s a melyet jövő tavasszal részben zabbal, részben pedig kölessel tartozik a gazdatiszt bevetni. Más helyeket pedig tanúk jelenlétében megnéztünk és felmértünk s a trencsényi és suczai várak tartozékait 2218 hold földre becsültük, a mi azon a vidéken jelentékenynek látszott nekünk.

Ha azok a szántóföldek (mint a hogy a mostani gazdatisztnek meghagytuk) szorgalmasan műveltetnek, reméljük, hogy azok műveléséből Felségednek nem közepszerű haszna lesz, mert csupán a földművelés Felséged várát kenyérral és sörrel jó részben elláthatja, de csak úgy, ha a kapitány nem avatkozik a tiszttartó hatáskörébe, se pedig a szántóföldeket saját hasznára nem művelteteti, mint eddigé, mert a termékenyebb, kövérebb szántóföldeket, mintegy 188 holdat a maga részére foglalta, a jobbágyokkal beszántatta, vettette, a terményt learattatta és a csűrökbe hordatta. Mi belátván a Felségedre és várára ebből háramló igen nagy kárt, meghagytuk a kapitánynak, hogy azokat a szántóföldeket bocsássa vissza s adja át a tiszttartónak; a tiszttartónak is megparancsoltuk, hogy azokat a földeket vegye gondozásába s Felséged hasznára műveltesse, ha t. i. nem fogja akadályozni a kapitány, mint eddig; mert nemcsak azokat nem teljesítette a kapitány, a miket mi Felséged nevében neki elrendeltünk, hanem még méltatlankodva, haraggal, sőt dühbe borulva ellene szegült Felségedtől kegyelmesen nyert intézkedési hatalmunknak, a mint ez az udvarbirónak Trencsénből történt eltávozásunk után hozzánk intézett leveléből nyíltan megérthető.

Vannak azonkívül a Felséged Dubnicza falujának határában is némi szántóföldek, mintegy 165 holdnyi, melyeket Felséged, valakinek téves informatiójára, a falu jobbágyainak adott további tetszéséig, igen potom fizetésért, t. i. hat forintért, s a melyeket azok őszivel bevetettek. Ebből Felségednek nem csekély haszna

lenne, ha azok a földek a termés learatása után visszavétnének a jobbágyoktól s a jobbágyok munkájával, melylyel régóta tartoznak, Felséged hasznára műveltetnének. A legalázatosabban javasolnók tehát, hogy mivel az adománylevél úgy is Felséged tetszéséig szól, azon már régóta joggal a várhoz tartozó szántóföldek visszavétnének, természetesen épségben maradván Felséged kegyelmes elhatározási joga.

Halastó azokon kívül, a melyek még a szepesi grófok idejében elhanyagoltattak és elpusztultak, van három; egyik, a melybe halakat csak nem régiben eresztettek, Pecsened faluban, a másik két nagyobb nem messze Trencséntől, Zablahow faluban; egyiknek kőből, a másiknak földből van a gátja. Ezeket — úgy mondják — Prandorfer Tamás tisztartó kihalásztta s a kihalászás után elhanyagoltatván és nem fordítottván rájuk semmi gond, mindkét halastó gátjait az árvizek annyira megrongálták, megszagatták, hogy most nagy költséggel javíthatók ki, a miből Felségednek nem csekély kára származott; mert ha a halastavakat gondozták és fentartották volna, minden negyedik esztendőben nem kevés pénzt lehetett volna bevenni a halak árából. Hogy pedig végre e bajnak és kárnak eleje vétessék s a hosszas halogatással a javítás és helyreállítás nehézségei és költségei ne növekedjenek: megparancsoltuk az udvarbirónak, hogy még e télen, mikor a jobbágyok munkája szünetel, a töltések kijavításához szükséges anyag szállításáról gondoskodják, égettessen meszet, hordassa oda a szükséges követ és fát s igyekezzék, hogy kora tavasszal hozzá lehessen fogni a halastavak kijavításához. A melynek végbevételére javasolnók, hogy méltóztassék Felségednek egy gyakorlott embert küldeni oda, a ki a munkára felügyeljen és azt vezesse; addig is megbíztuk az udvarbirót, hogy Morvában tudakozódják egy alkalmas halászmester után, a ki, mihelyst Felségednek ez ügyben valakit ki méltóztatik küldeni, azonnal kész legyen Trencsénbe jönni, a munkát vezetni, hogy akkor aztán az, a kit Felséged kiküld, a halászmesterrel bére, vagyis fizetése iránt is megalkudhassék.

A halastavak kijavítása után igen könnyen eszközölhetőnek véljük, hogy a két halastó zsilipje alatt egy, vagy két köre járó malom építtessék, a miből Felségednek kettős haszna lenne; először a malomból, mert a Vág áradásakor a folyón levő malomban

nem lehet örölni, másodszer, hogy a molnár folytonosan felvigyázhathat a halastavak gátjaira s a veszedelmet elháríthatja a halakról. De csak, ha Felségednek is kegyelmesen úgy tetszik, mint a hogy mi legalázatosabban javasoljuk.

Megvizsgáltuk továbbá a hévziveket is, és minthogy a szegények ottani szállója oly elhanyagolt állapotban van, hogy benne a hidegtől alig tartózkodhatnak, meghagytuk az udvarbirónak, hogy tavasz nyiltával a szegényeknek ezen házat tatarozza ki, a hévzivek körüli többi épületeket pedig, a mennyire lehet, alakíttassa át. Azt is megparancsoltuk neki, hogy minden héten egy negyedrészbuzát a Felséged Tepla falujában levő malom jövedelméből a hévzivekben tartózkodó szegények közt alamizsna gyanánt oszszon szét. S minthogy ott sok ember szokott összejönni, megparancsoltuk, hogy az udvarbíró bort, sert, kenyeret s egyéb élelmi szert árulasson Felséged hasznára.

Szoktak a jobbágyok csaknem az egész vármegyéből nagy mennyiségű kenderet és lent szállítani oda és a mocsarakban, a melyekből a meleg víz felbugyog, beáztatni, a mely áztatásért eddigelé semmi fizetség (a mint ez más helyeken szokásban van) se szedetett tőlök. Hogy tehát Felségednek ebből is legyen valami haszna, meghagytuk az udvarbirónak, hogy a várjobbágyokkal azokat a mocsarakat azonnal nagyobbíttassa meg s tisztíttassa ki, hogy nagyobb mennyiségű kenderet legyenek képesek befogadni s azután az ott áztatandó kenderből minden tizedik markot szedje be. A kenderből nemcsak kötelek verhetők a vár szükségére, hanem pénzért el is adható.

Van a városban Felségednek egy, még 1549-ben néhai Ostrosith János akkori udvarbíró által vett háza, mely a serfőzésre annyira szűk és hitvány, hogy magán embernek alig elégséges. Ennélfogva alázattal javasolnók, hogy a városon kívül, a Vág folyó mellett levő serfőző ház, mely legfeljebb 200 frtból helyreállítható, építtessék ki, mert a folyóvíz, mely most a serfőzéshez a városba szekereken szállíttatik, az ajtó előtt lenne; ugyanott egy köpinchezét is lehetne csekély költséggel vágatni s fölszerelni. S minthogy a jelenlegi serfőző ház részére nyolcz kocsilovat négy kocsisal kell tartani nem kicsiny költséggel, akkor a sernek a várba való hordására elég lenne négy ló két kocsisal. Végre kiépíttetvén a

tágas külső serfőző ház, bőven lehet sert főzni nemcsak a várkatonák részére, hanem még idegeneknek is eladásra és a fürdőben folytonosan kimérni; míg a mostani serházban hetenként főzött ser a katonaságnak is alig elég. Minélfogva alázattal javasoljuk, hogy Felséged a kapitánynak, a kit ezután a mostani kapitány és udvarbíró helyébe kegyelmesen kinevezni méltóztatik, az új serfőző ház kiépítését elrendelni méltóztatassék. De ebben az évben a szűk termés miatt, mely alig elég a katonaság kenyerére, a serfőzés semmikép se folytatható.

Az is előnyére szolgál a serfőző háznak, hogy közel a vár alatt van egy csolnakokon vagy hajókon álló malom, nem kellene tehát a serfőzéshez való árpát oda messze vinni, mert a mire Görtschacher kapitány Felségedet és bennünket rávenni iparkodott, hogy a Vágon szilárd alapra építtessék egy malom, nem vihető ki, a folyam természete miatt, mivel ez gyorsan szokta változtatni medrét s télvíz idején oly nagy erővel hordja a jeget, hogy annak a legerősebb fal sem képes ellenállani.

A mi pedig a halastavakat s vejszeket, a melyekben a pisztrángok vannak, illeti, miként tapasztaltuk, a kapitány és udvarbíró annyira kihalászták, hogy igen nehezen lehet egy kevés halat fogni. Panaszkodtak nekünk a jobbágyok, hogy a halászással leginkább vannak terhelve, mert nemcsak a kapitányok és udvarbírák, hanem a várkatonák részére is nekik kell halat és rákot fogni nyáron úgy, mint kemény télben, a melyeket nem csupán a maguk használatára fogatnak a kapitány, udvarbírák és katonák, hanem a kapitány még más helyekre is elküldözi ajándékba. Hogy tehát a halak végkép el ne pazaroltassanak s Felséged vizei vagy halastavai teljesen ki ne ürüljenek, Felséged nevében meghagytuk mind a kapitánynak, mind az udvarbírónak, hogy a halastavak és pisztrángos vizek kihalászásától mindenképen tartózkodjanak. Ez ellen ugyan a kapitány azt vetette, hogy neki Felségedtől szabad halászati engedélye van, ezzel a kegyelmes engedélyvel élni is akar s mit se törődik a mi parancsunkkal.

Továbbá a mostani udvarbíró a Vágon, Felséged költségén egy vejszét csináltatott a múlt őszszel, nem hogy az ott fogott halak az ő vagy a kapitány hasznára fordíttassanak, hanem a Felségedére t. i. a katonáknak zsold fejében eladassanak. Azonban a

kapitány és helyettese a vejszében naponként fogott halat elszedték, saját felelősségükre elvitték és saját hasznukra fordították, Felségednek nem csekély kárára, mert ezeket a halakat el lehetett volna adni a katonáknak, vagy besózva a vár bekövetkezhető szükségére eltartani. Miért is legkegyelmesebb urunk, igen méltatlannak tetszik ez a dolog, hogy Felségednek ilyen jövedelmei így pazaroltatnak s egyesek kényének feláldoztatnak.

Arra is figyelmeztettük a kapitányt és Felséged nevében megintettük, hogy a vadászattól, különösen a nagyobb vadak vadászattól tartózkodjék, mert mind Trencsén vármegye nemességének, mind pedig a várjobbágyoknak vallomásaiból értésünkre esett, hogy a kapitány, a kinek pedig Felséged parancsából inkább gondozni, mint pusztítani kellene a halakat és vadakat, kényekedve szerint űzi a vadászatot s csak a múlt télen is, nem számítva az őzbakokat, több, mint 50 szarvast ejtett el, melyeken az akkori udvarbiróval, Prandorffer Tamással, megosztozott, részben másoknak elajándékozta, részben pedig besózva saját várába Heffleinba küldte; ennek folytán a vár körül levő erdőkből most a vadak annyira kipusztultak, hogy csak elvétve látható egy-egy. Azonban a kapitány indulatosan azt mondta, hogy intézkedésünkben semmikép se nyugszik meg, mert Felségedtől engedélyt nyert a halászatra és vadászatra. Mindazáltal az udvarbirónak megparancsoltuk, hogy az erdőket és halastavakat őrizze és senkit se engedjen halászni és vadászni; a pásztoroknak meg szigorúan parancsolja meg, hogy nyájukat az olyan erdőrészekben legeltesék, a hol a vadakat nem akadályozzák, nem zavarják; ne engedje az erdőket úgy pusztítani, mint eddigelé s az építkezésre nem való gyenge fák kivágását a juhászoknak tiltsa meg.

Hogy pedig a kapitány mennyire zaklatta és szokatlan munkával, fuvarozással mennyire terhelte a várjobbágyokat, azt a Prandorffer Tamás kérésére régebben, most pedig a mi felhívásunkra Trencsén vármegye alispánja és szolgabirái által eszközölt vizsgálatokból Felséged nyilvánban kegyelmesen megérteni méltóztatik. Mondják a parasztok, hogy igen sokat zaklattatnak főleg a Trencsénből Ausztriába, a kapitány váraiba: Heffleinba és Harsasba való fuvarozásokkal. Trencsénből ugyanis zsindelyeket, tégelákat, üres hordókat, sert, vadhúst s egyéb holmikat szoktak szál-

lítani, visszajövet pedig bort hoznak Trencsénbe. Bort pedig ilyenképen, mint maga a kapitány bevallotta, 2000 vedernél többet hozatott be és a nyavalyás jobbágyoknak a borokért s egyéb holmikért egy-egy szekér után nem fizetett többet két, legfeljebb három forintnál. Minthogy pedig nevezett várak Trencséntől körülbelől 15 mértföldnyire vannak, panaszkodnak a jobbágyok, hogy ez nagy rövidségükre van, mert a munkán és fáradságon kívül erre a csekély fizetségre szekerenként három, olykor négy forintot is rá kell fizetniök.

Arról is panaszkodtak a jobbágyok, hogy midőn az udvarbíró a Felsőged részére köteles valamely dologra, mint szántás, fuvarozás stb. kirendeli őket, ugyanakkor ellenkezőleg a kapitány a legnagyobb zaklatással a saját dolgára hajtja őket, úgy hogy nem tudják: az udvarbírónak, vagy pedig a kapitánynak engedelmeskedjenek-e? Miért is legkegyelmesebb urunk, alázatosan kérjük Felsőgedet: méltóztassék (a mint ez iránt már előbb is kegyelmesen rendelkezni méltóztatott) a várkapitányság és az udvarbíró-ság hatáskörét szabályozni, mert kétségtelen, hogy a tisztségek összeütközéseiből (a mit Isten távoztasson) súlyos károk szoktak származni.

Kegyelmesen megparancsolta Felsőged nekünk, hogy a várbeli katonaság ellátása felől, t. i. hogy milyen számban és mi módon tartatnak, szorgalmas vizsgálatot tartsunk. Ennek köteles engedmességgel eleget tenni, mindenképen rajta voltunk. Ez ügyben legelőbb is kikérdeztük Baraczkay Pált, a régi udvarbíró, a ki azt mondta, hogy ő nem tud semmi bizonyosat, mert nemcsak a szemlén s a katonaság fizetésénél, sem akkor mikor felfogadtattak, sem akkor mikor elbocsáttattak, nem volt jelen, hanem még a várba is ritkán lépett be. A Baraczkaytól, Trencsén vár akkori udvarbírájától, átvett élelmi szereket a kapitány maga és abban az árban osztotta szét, a melyben akarta. Ugyanazt mondta kérdezősködésünkre Prandorffer Tamás is, a ki Baraczkay után lett udvarbíró; még azt is hozzá tette, hogy a kapitány a katonák neveit leírva adta át neki, hogy azoknak, a kiket fölirt, adjon élelmet; de hogy azok a katonák jelen voltak-e? nem tudja, mert nem mindenik katona vette át maga az élelmi szereket az udvarbíró szolgáitól, hanem gyerekeiket, feleségöket küldték érte, néme-

lyek meg nem is jöttek, nem is küldtek, nem is kaptak mind azok a katonák, a kiket élelmezés végett a kapitány felírt, a miből eléggé lehet következtetni, hogy a kapitány által összeírt katonák nem voltak mind a várban. De nem is akarta a kapitány, hogy Prandorffer valami biztos tudomást szerezzen a katonaság felől, még azt a házat is a várban, a melyben az ő élelemosztói laktak, elvette tőle. — Kikérdeztük ez ügyben a polgárokat is, a kik azt válaszolták, hogy ők mást nem tudnak, mint, hogy a kapitány egyszer 16, másszor 20 katonát elbocsátott, mert az egerek által megrágott litvány posztót és a romlott bort abban az árban, a melyben ő akarta, nem akarták elfogadni; azt se tapasztalták a polgárok, hogy az elbocsátott katonák létszáma pótolgatott volna, mert az eltávozottak helyére alig jött hosszú idő múlva is vagy négy.

Hogy pedig Felséged tájékoztatása végett ez ügyben valami bizonyosat érthessünk, Felséged tekintélyével és nevében követeltük a kapitánytól, hogy a lajstromokat mutassa meg; a minek kezdetben ellenszegült, állítván, hogy az egész számadást átadta a fizetőmestereknek, azután mégis Felséged kegyelmes parancsára átadta az 1557. évi nov. 27-től kezdődőleg újonnan készült lajstromokat, a melyekben Felségedet több mint 8000 frttal adósnak tünteti fel. De ha e számadások behatóbban átvizsgáltnak, ki fog tűnni, hogy nem Felséged, hanem a kapitány tartozik még néhány ezer frttal, a minthogy a mi alázatos véleményünkre és fölterjesztésünkre Felséged által az udv. kamarából hozzánk küldött számadási kivonatnak a kapitány számadásaival való, ide mellékelte egybevetéséből határozottan meggyőződünk.

Baraczkay Pál elénk járulván kérte, hogy a 98 hordó бүдös, romlott bor dolgában, melyet sem a Prandorffer Tamást udvarbírói tisztébe helyező bizottság nem vett föl a leltárba, sem a várbeli katonák nem tudtak meginni, — döntsük el: vajjon az ő, vagy a kapitány hibájából romlottak e meg azok? Azt mondá ugyanis Baraczkay s erről a számadásokat is felmutatta, hogy a kapitány 1549-től 1555-ig csak 584¹/₂ hordó bort vett át Baraczkaytól a katonaság részére, ellenben a nyavalyás jobbágyok zaklatásával Hefleinből és Harrasból hozatott saját boraiból (mint ezt haragjában ő maga bevallotta) 2000 vedernél többet kiméretett a katonáknak s a saját borai eltartására az összes várbeli pinczéket,

egynek kivételével, elfoglalta, minélfogva nem csuda, hogy a Felséged borai, melyek csűrökben és felszerekben tartattak, megromlottak.

Továbbá alázatosan azt is jelenteni kívántuk Felségednek, hogy a kapitány az élelmi szerek kiosztását a várban nagy nyereséggel eszközölte. Értesültünk ugyanis egy Tamás nevű trencsényi polgártól, a ki azelőtt kulcsárja és élelemosztója volt a várban, hogy ő egy másfél fontos kenyeret egy krajczáron, a ser pintjét egy krajczáron, a bort pedig néha négy kron, néha 6—8 denáron adta el; egy negyedrészt búzából, vagyis lisztből pedig — a mint mondják — 38 kenyér sült, a mi ugyanannyi krajczárt tesz ki, úgy szintén egy 125 pintes hordó serből, alja nélkül, ugyanannyi krajczárt vett be, ő maga pedig egy negyedrészt búzát 15 krért, a hordó sert pedig 75 krért kapta az udvarbirótól s ebből látható, hogy a kapitánynak a negyedrészt búzán és a hordó sörön 73 kr. nyeresége volt. Kapott pedig az udvarbiráktól 1549-től 1554-ig, Prandorffer Tamás udvarbiróságáig 6928 negyedrészt búzát és 2359 hordócska sert, a mi, hogy ha egy negyedrészt búzát 38 krral és egy hordócska sert 125 krral számítunk, a hogy t. i. a kapitány a katonáknak eladta, 9302 rénes forintot és 19 krt tesz ki, a kapitány ellenben az udvarbirónak ezért a búzáért és sörért nem számított többet 4091 rénes frtnál. Nem is említjük azon nyereségét, mely saját boraiból s a Felséged takarmányán hizlalt ökreiből, halakból, a Felségedtől elfoglalt java földön üzött gazdaságából befolyt. S noha a kapitánynak a saját költségén kellett volna tartani a péket, kulcsárt, meszarost, mégis kétes vajjon a saját költségén tartotta e őket, vagy pedig azokat is Felséged zsoldosai közé számolta. Észrevettük ugyanis, hogy mikor a katonaságnak egy havi zsoldot kifizettünk, bizonyos Huber Márton, a kapitány borainak kimérője, szintén a zsoldosok közé volt fölvéve.

Végre legkegyelmesebb urunk, mikor a kapitánynak tudtára adtuk, hogy utasításunk szerint a várban bizonyos új, Felségedre nézve hasznos rendszabást akarunk életbe léptetni, akkor a kapitány az őrmesterrel kinyilvánította, hogy az nem történhetik addig, míg a katonaság teljesen ki nincs fizetve. Midőn pedig a Felséged parancsára 1557 nov. 21-én nekünk bemutatott számadásaiból láttuk, hogy a katonaság zsoldját egész 1557 október

27-ig kifizette, jónak láttuk, hogy a még fizetetlen egy havi zsoldot a köztünk összegyűjtött pénzből kifizessük a katonáknak, hogy az új rendtartást annál könnyebben életbe léptethessük. De midőn a szerint az állapot szerint, melyet nekünk tájékozás végett az udv. kamara megküldött, a fizetést eszközölni akartuk volna, újabban azt jelentette ki a kapitány, hogy neki más rendszabása van s a szerint kell fizetni a katonaságot; a melyet midőn követeltük, hogy mutassa meg, azt felelte, hogy írásban nincs nála, hanem az udv. kamara tanácsosai azt jól tudják.

Midőn így a kapitány az új rendbe semmikép se nyugodott bele, sem pedig a katonák nem akarták — talán az ő ösztönzésére — a korábbi rend szerint a fizetést fölvenni, nehogy dolgainkat be nem végezve és az új rendszabás életbeléptetése nélkül távozzunk s nehogy a katonaság valami zenebonát támaszszon, kénytelenek voltunk őket úgy fizetni ki, a hogy a kapitány kívánta; megígérte azonban a kapitány, hogy erről az intézkedéséről Felsegednek felelni fog.

Kifizetvén az egy havi zsoldot, miként e közben Felseged rendelte, megcsináltuk az árszabást, a melyet Felsegednek Trencsénből 1557 november havában a legalázatosabban fölterjesztettünk, ha ugyan a kapitány és a katonák azt meg akarták volna tartani. Azonban csudálkozunk, hogy a katonák sehogys sem akartak beletörödni a mi árszabásunkba, tudván pedig hogy a kapitány a saját élelmiszereit sokkal drágábban adta el még bő termés idején is, mint a hogy Felseged udvarbirái s a mi árszabásunk tartalmazza ily szűk viszonyok között. Azonban úgy hisszük, hogy mindez a kapitány ösztönzésére történt, a ki nagyon elégedetlen volt, a miért az élelemosztástól megfosztatott.

Sok írni valónk volna még a kapitányról, de nehogy úgy tűnjünk fel, mint a kik halottat vádolunk, felhagyunk vele; megelégszünk, hogy ezekre újjal rámutattunk, kérve, hogy a jövődöbeli kapitánynak, a kit Felsegednek kinevezni méltóztatik, ne terheltesék más rendszabályt előírni, hogy a költségek, melyek eddig igen sulyosak voltak, a jobb kezelés és rendtartás következtében Felsegedre nézve a legkevesebbre szálljanak alá.

Továbbá Trencsén vármegye összes nemesei, úgy szintén némely várbirtokok jobbágjai kértek és sürgették bennünket,

hogy némely vizzálykodásokat a mindkét részről elfoglalt határok miatt biróilag intézzük el s a kiket illet, helyezzük vissza azokba. Minthogy azonban ilyen jogügyleteket mi egyáltalában meg nem oldhatunk, nem lévén Felségedtől arra felhatalmazásunk, azt az ügyet Felséged kegyelmes ítéletére hagytuk. Tanácsolnók tehát, hogy e vizzályok rendbehozására Felségednek méltóztassék egy ítélőmestert mielőbb kiküldeni, hogy Felséged várának határait némelyek el ne vonják s el ne idegenítsék és a komolyabb összeütközésnek, valamint a nemesek és jobbágság közti zavargásoknak, melyek az efele egyenetlenkedésekből gyakorta keletkezni szoktak, eleje vétessék.

Azonkívül arról is panaszkodott az egész vármegye, hogy a múlt évben a főurak és nemesek jobbágysai kényszerítve voltak Felséged részére fizetés nélkül puskaport szállítani a Szepességre, noha azt mondják, hogy ők úgy vannak értesülve, hogy a kapitány e szállítás kifizetésére Felségedtől bizonyos összeg pénzt kapott.

Végül, hogy a bőven és behatóan megírt összes dolgokat összegezve egybe foglaljuk, a legalázatosabban úgy vélekedünk, hogy ámbár Trencsén vára még nyugodt és biztos helyen van es nem kell tartani semmiféle veszedelemtől, mégis a ravaszságtól és aljas cselszövénytől nem árt óvakodni. A várra fordított eddigi költségek kevesbitendők és mérsékelendők. És bár azon jelentésünkben, melyet heterjesztettünk, véleményünket alázatosan bőven nyilvánítottuk, kevés szóval mégis ismételni kívánjuk, hogy mindjárt nagyon meg fog kevesbedni a kiadás, mihelyst csehek, vagy Felséged szomszéd tartományjaiból való gyalogok (de ismertek, hűk és jók, a minők hallomásunk szerint a pozsonyi várban vannak) helyzetnek el őrségül a várban, mert ezeknek a gyalogosoknak csak két magyar forintot kell fizetni egy hónapra; ha pedig azoknak hűsege felől talán gyanú és kétely forogna fenn, annak szorgalmas megítélése a kapitány tiszte lenne, a kinek ismerni kell a katonákat, a kiket felfogad.

Ha pedig Felséged szorgalmas, hű és munkás kapitányt nevezend ki, az a melléje rendelt írnnokkal, vagy számtiszttel mind a kapitányi, mind az udvarbirói tisztet elviheti; ez által a tisztviselők miatti költség is kevesbedni fog s megakadályoztatnak a

czivódások és visszavonások, a melyek a várra igen veszélyesek. Főképen javasoljuk pedig, hogy őrizkedni kell oly kiterjedt hatalmat adni, a milyen az elébbeni kapitánynak volt: a saját javára fordítani mind azon hasznot, a mi a bor-sörmérésből, földművelésből, a majorságokból, az élelmek kiosztásából, továbbá a halászatból, vadászatból stb. befoly, mert hogy az a nagy összeg pénz, mely a fentartandó vár terheit tetemesen könnyebbíthette volna, nevezett jövedelmek eltulajdonítása folytán az elhunyt kapitány javára folyt be, nem csak a bemutatott irásokból és számadásokból nyilván való, hanem a tények magok is igazolják.

Dr. ILLÉSSY JÁNOS.